

HUQUQ SOHASIDAGI SUN'IY INTELLEKT: RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA ASOSIY MUAMMOLAR

Marjona Xaydarova

marjonkhaydarova3004@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14056782>

Annotatsiya. Ushbu maqolada huquq sohasida sun'iy intellektni qo'llash va sun'iy intellektning yuridik kasbga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, huquq sohasida sun'iy intellektdan foydalanish istiqbollari va mavjud muammolar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, kognitiv funktsiyalar, avtomatlashtirish, mashinani o'qitish.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE SPHERE OF LAW: DEVELOPMENT PROSPECTS AND MAIN PROBLEMS

Abstract. This article examines the use of artificial intelligence in the legal field and the impact of artificial intelligence on the legal profession. It also analyzes the prospects and existing problems of using artificial intelligence in the legal field.

Keywords: artificial intelligence, cognitive functions, automation, machine learning.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В СФЕРЕ ПРАВА: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Аннотация. В данной статье рассматривается использование искусственного интеллекта в юридической сфере и влияние искусственного интеллекта на юридическую профессию. Также анализируются перспективы и существующие проблемы использования искусственного интеллекта в сфере права.

Ключевые слова: искусственный интеллект, когнитивные функции, автоматизация, машинное обучение.

KIRISH

Bugungi kunga qadar tadqiqotchilar sun'iy intellekt texnologiyasini shaxmat o'yinlari, turli tillarni tarjima qilish va transport vositalarini boshqarish kabi murakkab jarayonlarni avtomatlashtirishda muvaffaqiyatli qo'llashga erishdilar. Muhandislar tomonidan miyaning kognitiv funktsiyalarini o'z ichiga olgan jarayonlar avtomatlashtirilganda, bu odatda sun'iy intellektni qo'llash deb ta'riflanadi [1]. AI yoki sun'iy intellekt, odatda inson idrokini talab qiladigan vazifalarni bajarish uchun dasturlashtirilgan mashinalarda inson aqlini simulyatsiya qilishni anglatadi.

Biroq, sun'iy intellekt faqatgina ba'zi sohalarda muvaffaqiyatli ishlaydi. Masalan, mutlaqo to'g'ri yoki noto'g'ri javoblar, yaqqol farqli jihatlar mavjud bo'lgan hamda tezkor qidiruv va hisob-kitoblar inson bilimi bilan solishtirganda ustunliklarga ega bo'ladigan sohalarda. Sun'iy intellekt foydalanadigan hisoblash mexanizmlari inson fikrlash mexanizmlaridan sezilarli darajada farq qiladi [2].

Huquq sohasida, sun'iy intellektdan foydalanish qonunlarni takomillashtirish maqsadida kompyuter va matematik usullardan foydalanishni nazarda tutadi. 1600-yillarda Gotfrid Leybnits matematik formalizmlar qonunni qanday yaxshilashi mumkinligi haqida tadqiqot olib bordi. XX asr o'rtalariga kelib informatika va sun'iy intellekt texnologiyasi g'oyalarini huquq sohasiga tatbiq etishga oid tadqiqotlar faol rivojlandi. 1970-1990 yillar davomida huquq sohasidagi sun'iy intellekt bo'yicha ko'plab dastlabki loyihalar huquqiy dalillarni kompyuter (elektron) shaklida rasmiylashtirishga hamda qonun hujjatlari va huquqiy normalarni kompyuterda modellashtirishga qaratilgan.

Sun'iy intellekt va huquq sohasi orasida Anne Gardner, L. Torn Makkarti, Kevin Eshli, Radboud Winkels, Market Sergo, Richard Sasskind, Genri Prakken, Robert Kovalski, Edvina Risland, Kincho Lou, Karl Branting, Maykl Geneseret, Roland Vogl, Jovanni Sartor, Ronald Stamper, Kerol Xafner va boshqa ko'plab taniqli tadqiqotchilar izlanishlar olib borgan [3]. 2000-yillardan boshlab sun'iy intellekt va huquq sohasida mashinani o'qitish usullari katta ahamiyat kasb etadi va sun'iy intellektni qo'llab-quvvatlaydigan kompyuter tizimlari asta-sekin huquq tizimining turli jabhalariga kirib kela boshladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Amaliyotda yuristlar turli xil yuridik ishlarni amalga oshiradilar, jumladan mijozlarga maslahat berish, huquqiy pozitsiyalarni ishlab chiqish, shartnomalar tuzish, sud ishlarini olib borish va hokazo. Odatda ushbu ishlar mexanik tarzda bajariladi va bu harakatlarning ba'zilarini, masalan, sud muhokamasiga tayyorgarlik jarayonida hujjatlarni tekshirish sun'iy intellektni qo'llab-quvvatlaydigan kompyuterlar yordamida ham amalga oshirilishi mumkin.

An'anaviy ravishda faqat huquqshunos-inson tomonidan amalga oshirilgan faoliyatda sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha boshqa misollar ham mavjud: ommaviy shartnomalarni ko'rib chiqish, hujjatlarni umumlashtirish va huquqiy tadqiqotlar o'tkazish. Ammo, bu holatlarda sun'iy intellekt eng oddiy va tushunarli vazifalarni bajaradi xolos, murakkabroq vaziyatlarda yakuniy hujjat (masalan, yozma shakldagi shartnomalar) shaxs tomonidan yaratiladi.

Shunday qilib, bugungi kunda bazaviy tuzilma yoki modelga ega bo'lgan sun'iy intellekt katta ehtimol bilan huquq sohasidagi vazifalarni avtomatlashtirish imkoniyatiga ega. Shuningdek, huquq sohasida sun'iy intellektdan foydalanish quyidagi bir qancha afzaliklarga ega [4]:

1. Samaradorlikni oshirish: Sun'iy intellekt huquqiy hujjatlarni ko'rib chiqish va boshqarish uchun zarur bo'lgan vaqtni sezilarli darajada qisqartiradi. Ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish orqali yuridik mutaxassislar katta hajmdagi ishlarni samaraliroq bajarishlari mumkin.

2. Kengaytirilgan aniqlik: Sun'iy intellekt tizimlari inson xatolarini minimallashtirish uchun ishlab chiqilgan va huquqiy hujjatlarda yuqori aniqlik bo'lishini ta'minlaydi. Bu qimmatli xatolar xavfini kamaytiradi va huquqiy ishning umumiy sifatini oshiradi.

3. Xarajatlarni tejash: Muntazam vazifalarni avtomatlashtirish xarajatlarni sezilarli darajada tejashga olib kelishi mumkin. Ya'ni, yuridik firmalar va yuridik bo'limlar qo'l mehnatiga bo'lgan bog'liqlikni kamaytirishi va resurslarni yanada strategik tarzda taqsimlashi mumkin.

4. Muvofiqlik: Sun'iy intellekt barcha hujjatlar standartlashtirilgan andozalar va qonuniy talablarga muvofiqligini ta'minlaydi. Ushbu izchillik qoidalarga rioya qilishni ta'minlashga yordam beradi va ularga rioya qilmaslik uchun jarimalar xavfini kamaytiradi.

5. Avtomatlashtirilgan tekshirish: Sun'iy intellekt algoritmlari avtomatik ravishda turli hujjatlar bo'ylab ma'lumotlar nuqtalarini o'zaro bog'laydi. Misol uchun, shartnoma va unga tegishli hisob-fakturalarni qayta ishlashda sun'iy intellekt shartlar, miqdorlar va sanalarning mos kelishini ta'minlaydi, e'tiborga olish kerak bo'lgan nomuvofiqliklarni ta'kidlaydi.

Biroq, huquq sohasida sun'iy intellektdan foydalanishda bir qancha muhim va e'tiborga loyiq muammolar mavjud. Ulardan biri algoritmik qaror qabul qilishning potentsial tendensionligi bilan bog'liq. Agar hukumat amaldorlari odamlarning hayoti yoki erkinligiga ta'sir ko'rsatadigan muhim qarorlarni (masalan, jinoiy jazo) qabul qilishda sun'iy intellekt modellaridan foydalansa, kompyuterning asosiy modellari odamlarga adolatli va teng munosabatda bo'lishi yoki bo'lmasligini aniqlash muhim sanaladi.

Sun'iy intellekt tizimlari tomonidan algoritmik qaror qabul qilishida quyida sabablarga ko'ra obyektiv bo'lmagan natijalar berishi mumkin [5]:

ma'lumotlar to'plamida bir tomonlik mavjud bo'lishi;

voqelikni kodga o'tkazishda tizim cheklovlaridan kelib chiqadigan texnik nosozliklar;

foydalanuvchilarning muayyan aholi qatlami bilan o'zaro ta'siridan kelib chiqadigan subyektivlik va h.k.

Yana bir muhim muammolardan biri bu – sun’iy intellekt tizimlari tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning shaffofligi masalasi. Chunki sun’iy intellekt tizimlarining asosidagi mexanizmlarni hatto ularni yaratgan dasturchilar ham tushuntirib berolmaydi.

XULOSA

Huquq sohasida sun’iy intellektning kelajagi istiqbolli ko‘rinadi. Sun’iy intellekt texnologiyasi rivojlanishda davom etar ekan, uning qonuniy ish jarayonlariga integratsiyalashuvi chuqurlashadi va hujjatlarni avtomatlashtirish uchun yanada murakkab vositalarni taklif etadi. Bu esa sun’iy intellektning huquq sohasidagi ta’siri o‘zib borishi va zamonaviy huquqshunoslar uchun ajralmas vositaga aylanishini anglatadi.

Ammo, sun’iy intellektga kompyuter kodidan tortib vizual san’atgacha bo‘lgan hamma narsani yaratish vazifasi qo‘yilgan bo‘lsa-da, sun’iy intellekt inson aql-zakovatidan farq qiladi, chunki unda original fikr yo‘q. U nima dasturlashtirilganligini va bilishga o‘rgatilganini biladi, u o‘z algoritmlari va qanday ma’lumotlarni yutishi bilan chegaralanadi. Sun’iy intellekt mohiyatan algoritmlar va unga berilgan o‘quv ma’lumotlari asosida bashorat qiladi. Mashinani o‘qitish algoritmlari mashinaga vaqt o‘tishi bilan o‘rganishga yordam bergan bo‘lsa-da, u odamlardek ijodkorlik, ilhom va yangi fikrlash usullariga ega emas.

REFERENCES

1. Arias P.C. Artificial intelligence & machine learning: A model for a new judicial system? // Revista internacional jurídica y empresarial. – Madrid, 2020. – N 3. – P. 81–91.
2. Crotoft R. “Cyborg justice” and the risk of technological-legal lock-in // Columbia law review forum. – New York, 2019. – Vol. 119, N 7. – P. 233–251.
3. Surden H. Artificial intelligence and law: An overview // Georgia state university law review. – Atlanta, 2019. – Vol. 35, N 4. – P. 1305–1337.
4. <https://uhurasolutions.com/2024/05/31/the-impact-of-artificial-intelligence-on-legal-practice/>
5. <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/tip/Top-advantages-and-disadvantages-of-AI>.